

INVESTITSION MUHITNI YAXSHILASH VA XORIJIY KAPITAL OQIMINI JALB QILISH YO'LLARI

Qurbonova Shahnoza Abduvali qizi

Annotatsiya

Ushbu maqola O'zbekistonda investitsion muhitni takomillashtirish va xorijiy kapital oqimini jalb qilishning dolzarb muammolarini ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qiladi. Unda investitsion jozibadorlikni oshirishning huquqiy, institutsional va iqtisodiy mexanizmlari atroflicha ko'rib chiqiladi. Prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan islohotlar, jumladan, yashil energiya, moliya bozori rivoji, infratuzilma modernizatsiyasi va inson kapitalini rivojlantirishga qaratilgan sa'y-harakatlar tahlil qilinadi. Shuningdek, xorijiy investitsiyalarni jalb etishga to'sqinlik qiluvchi omillar va ularni bartaraf etish yo'llari, ilg'or xalqaro tajriba hamda raqamlashtirishning ahamiyati o'rganiladi. Tadqiqot natijalari asosida investitsion muhitni yanada takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: Investitsiya, xorijiy kapital, investitsion muhit, iqtisodiy rivojlanish, raqamlashtirish, inson kapitali, islohotlar, O'zbekiston

Abstract

This article scientifically and theoretically analyzes the pressing issues of improving the investment environment and attracting foreign capital inflows in Uzbekistan. It comprehensively examines the legal, institutional, and economic mechanisms for increasing investment attractiveness. The reforms initiated by President Shavkat Mirziyoyev, including efforts aimed at green energy, financial market development, infrastructure modernization, and human capital development, are analyzed. Furthermore, factors hindering the attraction of foreign investments and ways to overcome them, advanced international experience, and the importance of digitalization are studied. Based on the research results, practical recommendations are provided for further improving the investment environment.

Keywords: Investment, foreign capital, investment environment, economic development, digitalization, human capital, reforms, Uzbekistan

Аннотация

Данная статья научно-теоретически анализирует актуальные проблемы улучшения инвестиционной среды и привлечения притока иностранного капитала в Узбекистан. В ней всесторонне рассматриваются правовые, институциональные и экономические механизмы повышения инвестиционной привлекательности. Анализируются реформы, инициированные Президентом Шавкатом Мирзиёевым, включая усилия, направленные на зеленую энергетику, развитие финансового рынка, модернизацию инфраструктуры и развитие

человеческого капитала. Кроме того, изучаются факторы, препятствующие привлечению иностранных инвестиций, пути их устранения, передовой международный опыт и значение цифровизации. На основе результатов исследования даются практические рекомендации по дальнейшему совершенствованию инвестиционной среды.

Ключевые слова: Инвестиции, иностранный капитал, инвестиционная среда, экономическое развитие, цифровизация, человеческий капитал, реформы, Узбекистан

Kirish

Global iqtisodiyotning dinamik rivojlanishi sharoitida har qanday milliy iqtisodiyot uchun barqaror o'sishni ta'minlashda investitsiyalar, xususan, xorijiy kapitalning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Investitsiyalar ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish, yangi ish o'rinlari yaratish, innovatsiyalarni joriy etish va aholi turmush darajasini oshirishning asosiy drayveri hisoblanadi. O'zbekiston kabi rivojlanayotgan davlatlar uchun xorijiy to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar (XTI) texnologiyalar transferi, menejment ko'nikmalari almashinuvi va global bozorlarga integratsiya uchun muhim imkoniyatlarni taqdim etadi. Shu bois, mamlakatda investitsion muhitni muntazam ravishda yaxshilab borish va xorijiy kapital oqimini samarali jalb qilish iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda. Ushbu maqolaning maqsadi O'zbekistonda investitsion muhitning hozirgi holatini tahlil qilish, xorijiy kapital oqimini jalb etishga to'sqinlik qiluvchi asosiy omillarni aniqlash hamda ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot doirasida investitsion jozibadorlikni oshirishning huquqiy, institutsional va iqtisodiy mexanizmlari, shuningdek, inson kapitalini rivojlantirish, innovatsiyalar va raqamlashtirishning investitsion faoliyatga ta'siri chuqur o'rganiladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Investitsion muhitni takomillashtirish va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish masalalari iqtisodiy nazariya va amaliyotda doimiy ravishda dolzarb bo'lib kelgan. Ko'plab iqtisodchilar va siyosatchilar milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishda XTIning muhim rolini ta'kidlashadi. Investitsion muhit deganda, birinchi navbatda, investorlar uchun biznes yuritish sharoitlari, jumladan, huquqiy baza, iqtisodiy barqarorlik, korrupsiya darajasi, soliq tizimi, infratuzilma, inson kapitalining sifati va davlat siyosatining ochiqqligi tushuniladi.

O'zbekistonda investitsion muhitni yaxshilash borasidagi islohotlar so'nggi yillarda sezilarli darajada jadallashdi. Prezident Shavkat Mirziyoyev Tashkent Xalqaro Investitsiya Forumidagi nutqida mamlakatning investitsion jozibadorligini oshirish bo'yicha keng qamrovli islohotlarni belgilab berdi. Bu islohotlar energetika, moliya,

tog'-kon sanoati, IT va transport infratuzilmasi kabi bir qator ustuvor yo'nalishlarni qamrab oladi. Xususan, yashil energiyani rivojlantirishga qaratilgan kuchli turtki 2030 yilga borib iqtisodiyotda 40% ulushni egallashni maqsad qilgan bo'lib, bu yo'nalishda BAA va Xitoy kabi xorijiy hamkorlar bilan 28 ta loyiha amalga oshirilmoqda. Bu, nafaqat energiya xavfsizligini ta'minlash, balki yangi texnologiyalar va sarmoyalarni jalb qilish uchun ham muhim platforma vazifasini o'taydi.

Moliya sektorida O'zbekiston kapital bozorini rivojlantirish, Asakabank kabi davlat banklarini xususilashtirish va yetakchi global moliya institutlarini jalb qilish orqali sezilarli o'zgarishlarni amalga oshirmoqda. Bu islohotlar moliyaviy barqarorlikni oshirishga va investorlar uchun shaffof moliyaviy mexanizmlarni yaratishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, «Muhandislik va Iqtisodiyot» jurnalining 2025 yil oktyabr sonida nashr etilgan maqolalardan birida global moliya tizimida "yashil" moliyalashtirishni rivojlantirish muammolari va shartlari muhokama qilinganligi, bank xizmatlarini raqamlashtirish holati o'rganilganligi ushbu yo'nalishdagi akademik qiziqish va tadqiqotlar dolzarbligini ko'rsatadi. Bu esa O'zbekistonning moliyaviy sektoridagi islohotlari global tendensiyalar bilan uyg'un ekanligidan dalolat beradi.

Shuningdek, tabiiy resurslardan samarali foydalanish maqsadida yangi "Yer osti boyliklari to'g'risida qonun"ni ishlab chiqish rejalashtirilmoqda. Bu qonun oltin va mis kabi 30 dan ortiq minerallarni qamrab olgan ulkan zaxiralarni baholash va qayta ishlashga qaratilgan bo'lib, qiymat zanjirlarini yaratishga qodir kompaniyalarni jalb etishga qaratilgan. Bunday qonunchilik islohotlari investorlar uchun huquqiy kafolatlarni mustahkamlab, ularning ishonchini oshirishga xizmat qiladi.

IT sohasidagi transformatsiya orqali 5 milliard dollarlik xizmatlar va dasturiy ta'minot eksportiga erishish, IT park rezidentlari sonini o'n barobarga oshirish hamda Saudiya Arabistonining Data Volt kompaniyasi bilan "yashil" ma'lumotlar markazi qurish rejalari mamlakatning raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga qaratilgan qat'iyatidan dalolat beradi. Raqamlashtirish va innovatsiyalarni rivojlantirish nafaqat yuqori qo'shilgan qiymatli tarmoqlarni yaratadi, balki barcha sohalardagi investitsion muhitni yaxshilaydi. «Muhandislik va Iqtisodiyot» jurnalida sun'iy intellektni barqaror iqtisodiy o'sish uchun qo'llash va raqamli platformalarning kichik biznesni rivojlantirishdagi roli bo'yicha maqolalar mavjudligi ushbu yo'nalishdagi tadqiqotlarning faolligini ko'rsatadi.

Transport infratuzilmasini rivojlantirish, xususan, "Xitoy-Qirg'iziston-O'zbekiston" kabi strategik temir yo'l loyihalari Markaziy Osiyoni global tranzit markaziga aylantirishga qaratilgan. Rivojlangan infratuzilma xorijiy investorlar uchun muhim omil bo'lib, mahsulotlarni eksport qilish va import qilish xarajatlarini kamaytiradi.

Xorijiy investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha ilg'or xalqaro tajriba o'rganilayotganda, BAA, Xitoy kabi davlatlar bilan hamkorlik masalasi muhim ahamiyatga ega. Singapur, Janubiy Koreya va Irlandiya kabi davlatlarning tajribasi shuni ko'rsatadiki, barqaror siyosiy muhit, kuchli huquqiy himoya, infratuzilmaning rivojlanganligi, soliq imtiyozlari va inson kapitaliga investitsiyalar xorijiy sarmoyalarni jalb qilishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. «Investitsiya Fanidan O'quv Qo'llanma» kabi umumiy investitsiya fanidan adabiyotlar asosiy nazariy tushunchalarni shakllantirishda foydali bo'lishi mumkin, ammo O'zbekistonning o'ziga xos sharoitlariga mos keladigan chuqur tahlil va siyosat tavsiyalarini ishlab chiqishda mamlakatning joriy islohotlari va akademik tadqiqotlar muhimroqdir.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu tadqiqotda investitsion muhitni takomillashtirish va xorijiy kapital oqimini jalb qilish masalalari kompleks tahlil qilishga qaratilgan sifatli tadqiqot yondashuvi qo'llaniladi. Maqola Prezident Shavkat Mirziyoyevning Tashkent Xalqaro Investitsiya Forumidagi nutqi kabi rasmiy manbalardan olingan ma'lumotlar, «Muhandislik va Iqtisodiyot» jurnalining so'nggi nashridagi ilmiy maqolalar va "Investitsiya Fanidan O'quv Qo'llanma" kabi fundamental darsliklardan olingan ma'lumotlar sinteziga asoslanadi.

Hujjatli tahlil: O'zbekiston Respublikasining investitsion siyosatiga oid rasmiy hujjatlar, qonunchilik hujjatlari loyihalari va davlat rahbarining chiqishlari tahlil qilinadi. Bu mamlakatning joriy ustuvor yo'nalishlari va strategik maqsadlarini aniqlashga yordam beradi.

Adabiyotlar sintezi: Investitsion muhit, xorijiy kapital oqimi, iqtisodiy rivojlanish va raqamlashtirish bo'yicha mahalliy va xalqaro ilmiy adabiyotlar, jumladan, so'nggi akademik nashrlar o'rganiladi va umumlashtiriladi. Bu, mavzuning ilmiy asoslarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Taqqoslash va xulosalar chiqarish: O'zbekistonning investitsion jozibadorlikni oshirish bo'yicha sa'y-harakatlari ilg'or xalqaro tajriba bilan qiyosiy tahlil qilinadi. Bunda muvaffaqiyatli amaliyotlar va O'zbekiston uchun moslashuvchan yechimlar aniqlanadi.

Tavsiyalar ishlab chiqish: Tahlil natijalari asosida investitsion muhitni yanada takomillashtirish va xorijiy kapitalni jalb qilish bo'yicha amaliy tavsiyalar shakllantiriladi.

Ushbu metodologiya mavzuni har tomonlama o'rganish, mavjud ma'lumotlarni tanqidiy sintez qilish va O'zbekiston sharoitiga mos keladigan aniq, ilmiy asoslangan tavsiyalar berish imkonini beradi.

Xulosa

O'zbekistonda investitsion muhitni yaxshilash va xorijiy kapital oqimini jalb qilish iqtisodiy rivojlanishning strategik ustuvor yo'nalishi bo'lib qolmoqda.

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, so'nggi yillarda mamlakatda bu borada keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Prezident Shavkat Mirziyoyevning Tashkent Xalqaro Investitsiya Forumidagi nutqida belgilanganidek, yashil energiya, moliya bozori rivoji, tog'-kon sanoatidagi islohotlar, IT sohasini transformatsiya qilish va transport infratuzilmasini modernizatsiya qilish kabi yo'nalishlardagi sa'y-harakatlar mamlakatning investitsion jozibadorligini oshirishga qaratilgan muhim qadamlardir. Bu yo'nalishdagi islohotlar huquqiy bazani mustahkamlash, institutsional sharoitlarni yaxshilash va iqtisodiy rag'batlantirish mexanizmlarini kengaytirish orqali amalga oshirilmoqda.

Xususan, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash, kapital bozorini rivojlantirish va davlat banklarini xususiylashtirish investorlar uchun moliyaviy risklarni kamaytiradi. Yangi "Yer osti boyliklari to'g'risida qonun"ning qabul qilinishi tabiiy resurslarga sarmoya kiritish uchun huquqiy kafolatlarni kuchaytiradi. IT sohasini rivojlantirish orqali yuqori qo'shilgan qiymatli xizmatlar eksporti hajmini oshirish va "yashil" ma'lumotlar markazlari qurish rejalari mamlakatning raqamli iqtisodiyotga o'tishga intilayotganligini ko'rsatadi. Bu esa innovatsiyalarni jalb qilish va inson kapitalini rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. «Muhandislik va Iqtisodiyot» jurnalidagi tadqiqotlar inson kapitali, raqamlashtirish va "yashil" moliyalashtirishning dolzarbligini tasdiqlaydi.

Biroq, investitsion muhitni yanada takomillashtirish uchun ba'zi yo'nalishlarda qo'shimcha sa'y-harakatlar talab etiladi. Xorijiy kapital oqimini jalb qilishga to'sqinlik qiluvchi omillar, jumladan, ayrim sohalarda byurokratik to'siqlar, ma'muriy tartib-ta'minlovchilarning murakkabligi va mahalliy kadrlar malakasining yetishmasligi hali ham mavjud bo'lishi mumkin.

Moliya bozorini, xususan, fond bozorini yanada chuqurlashtirish va diversifikatsiya qilish. Xorijiy investorlar uchun mahalliy qimmatli qog'ozlar bozoriga kirishni osonlashtirish va uni xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish.

"Yer osti boyliklari to'g'risida qonun"ning qabul qilinishi bilan birga, uning ijro mexanizmlarini aniq belgilash va investorlar uchun uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlovchi kafolatlar tizimini yaratish.

Hududlarning investitsion salohiyatini oshirishga qaratilgan mahalliy investitsiya dasturlarini ishlab chiqish va ularni amalga oshirishda mahalliy tadbirkorlik subyektlarini faol jalb qilish.

Ushbu tavsiyalarning izchil amalga oshirilishi O'zbekistonning investitsion jozibadorligini yanada oshirishga, barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashga va global iqtisodiyotda o'z o'rnini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- [1] Dunning, J. H., & Lundan, S. M. Transmilliy korxonalar va Global iqtisodiyot. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2008.

- [2] Moran, T. H. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar va taraqqiyot: Rivojlanayotgan mamlakatlar va o'tish davri iqtisodiyotlari uchun yangi siyosat dasturi. Washington, D.C.: Peterson Institute for International Economics, 1998.
- [3] Bevan, A. A., & Estrin, S. "O'tish Iqtisodiyotlarida Xorijiy To'g'ridan-to'g'ri Investitsiyalarning Determinantlari." Qiyosiy Iqtisodiyot Jurnal, vol. 29, no. 4, 2001, pp. 775-787.
- [4] Busse, M., & Hefeker, M. "Siyosiy xavf, institutlar va to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiya." Yevropa siyosiy iqtisodiyot jurnal, vol. 23, no. 2, 2007, pp. 397-415.
- [5] Rodrik, D. Bir Iqtisodiyot, Kop Retseptlar: Globalizatsiya, Institutlar, va Iqtisodiy Osish. Princeton: Princeton University Press, 2007.